

ÚTVARY ČESKÉHO JAZYKA

PaedDr. Marie Krhutová
Institute of Education and Communication
2009

ÚTVARY ČESKÉHO JAZYKA

Spisovný český jazyk

- Hovorová čeština

Nespisovné útvary

- Nářečí
- Obecná čeština
- Slang
- Argot

Spisovný český jazyk (spisovná čeština)

Pro rodilé uživatele je:

- **obecně srozumitelný**
- **výrazově nejpresnější**
- **Je kodifikován po stránce tvarové, grafické a výslovnostní (tvarosloví, skladba, slovní zásoba, ortoepické normy)**
- kodifikace je v mluvnicích, slovnících spisovné češtiny, v pravidlech českého pravopisu, v normách správné výslovnosti

■ ■ ■ Spisovný český jazyk (spisovná čeština)
Charakteristické znaky spisovného ČJ

- **celkem pevná gramatická stavba**
- **dosti ustálená slovní zásoba;**

Zdroj současných změn:

- přejímání cizích slov – sponzor, summit
- rozšiřování významu slov – projekt, myš
- snižování užívání – direktivní, pětiletka,
- návrat ke starým výrazům – starosta, radní, sokol

...Spisovný český jazyk (spisovná čeština)

Hovorová čeština

- **mluvená varianta spisovné češtiny**
charakteristické znaky:
 - **emocionálnost, spontánnost, zdrobněliny** –
[hotovka, pižlat, blekotat, zlatíčko, bebíčko,
naštvat se, nalajnovat, mazej!, hrůza! ...]
 - **odlišné tvary podst. jmen, sloves, číslovek** –
[fotbalisti, houslisti, přeju, děkujem, zrajou, bez
třech žáků, bez čtyřech učitelek]

...Spisovný český jazyk (spisovná čeština)

Hovorová čeština

- **často užívaná slova a slovní spojení:**
neříkej, vážně, představ si, to bys nevěřil, žasla jsem, to ti povím, nemáš ponětí, koukala jsem jako z jara, no fakt, nejsem dnešní
- **neologizmy:** esesmeskovat, mejlovat, četovat,
- grant, lustrace, folkař
- **volnější větná stavba**

Nespisovné útvary

Nářečí (dialekty) – teritoriálně omezené jazykové útvary více či méně odlišné od spisovného jazyka

Nářečí: česká, moravská (západočeská, východočeská, lašská, středomoravská, moravskoslovenská...)

Příklady nářečí:

chodské [tuto habyste buli hu nás]

hanácké [stréc vézli na vozéku móku]

ostravské [stryk ves na vusku muku; gdo chce chovat' doma kury, ten nesmi mjet' v plotě d'ury]

... Nespisovné útvary

- **Obecná čeština** (nadnářečí, interdialekty) – směs středočeského a ostatních nářečí, hovorové i spisovné češtiny.
- Příklady:
- [mašina, flaška, políčka, mlíko, s děckama...]
- [von, vona...]
- [abysme, dybysme, oni chcou, bejt, baštit, čumět, nafackovat, on řek, puč mi to, už ho znaj, voči se dívaj...]
- [krásnej pes, dobrýho študenta, s mladejma lidima...]
- [ňák, furt; štyrma...]
- [velký stromy, velký zahrady, velký pole]

... Nespisovné útvary

- **Slang** (jazyk, kterým komunikují lidé stejné profese, činnosti, zájmů, společenského postavení...)
- Příklady:
 - studenti - [koule, úča, matyka, děják, zemák ...]
 - číšníci - [jít na plac, hankrle, debarasovat ...]
 - truhláři - [lajsna, pant, zapucovat, flik, duršlok...]
 - myslivci - [světla, zbraně, pírko...]

... Nespisovné útvary

- **Argot** – mluva lidí „na okraji společnosti“
- **Příklady:** [sykora (policista), cejcha (vysoký trest), bagouni (drobné peníze),
 - bora (pětikoruna), suchý (bez peněz),
 - šáb (podíl na zlodějské kořisti),
 - šábro (páčidlo), zarochnout (zabít)].
- Argotem je veškeré vulgární vyjadřování